Heeft een min of meer continu onderwijsaanbod over het schooljaar een positief effect op de leerprestaties en het welbevinden van leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs?

Beantwoord door Sjerp van der Ploeg (kennismakelaar Kennisrotonde).

20 december 2017 - update 3 januari 2024

KR. 285

Kort antwoord

De beschikbare onderzoeksresultaten leveren weinig directe informatie voor een antwoord op de vraag of een meer continu onderwijs- en zorgaanbod aan leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs positieve effecten zal hebben op leerprestaties en welbevinden. Op grond van het weinig beschikbare onderzoek concluderen we dat er voor deze leerlingpopulatie (net als voor andere leerlingen) gedurende de zomervakantie vermoedelijk leerverlies zal optreden voornamelijk bij rekenen/wiskunde. Onbekend is welke effecten de zomervakantie heeft op het welbevinden van deze groep. De beschikbare jaarlijkse onderwijstijd verdelen over 50 (i.p.v. 40) schoolweken beperkt dit leerverlies niet.

Antwoord

In de zomervakantie hebben nagenoeg alle leerlingen in po en vo minimaal 6 weken zomervakantie waarin ze niet naar school gaan en geen lessen volgen. Dat roept de vraag op of leerlingen in deze zomerperiode terugvallen in hun ontwikkeling of in het niveau van beheersing van schoolvakken. Specifiek voor een deel van de leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs zou de zomervakantie mogelijk ook een terugval in welbevinden kunnen veroorzaken. Voor een deel van de (v)so-populatie betekent school immers houvast en zekerheid van structuur, regels en tijdsinvulling. De vakanties betekenen niet alleen vrijheid maar ook verandering en onvoorspelbaarheid. Dat is voor met name kinderen met een vorm van autisme doorgaans niet prettig.

Een continu aanbod van onderwijs en zorg gedurende het hele jaar zou mogelijk een oplossing voor een dergelijke terugval in leerprestaties en/of welbevinden kunnen zijn. Daarom is relevant te weten of de zomervakantie leidt inderdaad tot een terugval in prestaties en welbevinden voor de (v)so populatie en of een ander aanbod daarin verandering kan aanbrengen.

Summer learning loss

In de VS staat een terugval in beheersing van schoolvakken in de zomerperiode bekend als summer learning loss. In het Nederlands zouden we kunnen spreken van ‘leerverlies’, als tegenhanger van de meer

gangbare term 'leerwinst'. Het onderwerp staat hier echter meer bekend onder de term ´zomerdip´. In de VS is behoorlijk veel onderzoek verricht naar dit fenomeen. De zomervakantie in de VS is langer dan wij gewend zijn, zo rond de 2 à 3 maanden.

Een meta-analyse (Cooper e.a., 1996) waarin effecten van 13 Amerikaanse studies zijn opgenomen, laat zien dat het leerverlies in de zomer in het primair en onderbouw van voortgezet onderwijs (grades 1 tot en met 9) ongeveer één maand bedraagt. Dat is berekend door de scores van gestandaardiseerde toetsen in de herfst te vergelijken met scores op die toetsen in de voorafgaande lente (voordat de zomervakantie aanbrak). Gemiddeld genomen vallen leerlingen door de zomervakantieperiode dus één maand terug in het niveau van beheersing van diverse schoolvakken. Er is in dat onderzoek alleen naar leerprestaties gekeken en niet naar welbevinden. De meta-analyse laat verder zien dat het leerverlies verschillend uitpakt voor verschillende vakken. Rekenen en spelling laten bijvoorbeeld een groter leerverlies zien dan andere vakken zoals begrijpend lezen of wiskundige concepten. Verder blijkt dat leerverlies bij rekenen/wiskunde groter is dan bij taal. De auteurs veronderstellen dat gedurende de zomer kinderen eerder nog eens gaan lezen of daar tot hun ouders toe worden aangemoedigd dan dat ze gaan rekenen, wat een dergelijk verschil in leerverlies tussen wiskunde/rekenen en taal zou kunnen verklaren. Cooper e.a. (1996) vinden geen verschillen in leerverlies tussen jongens en meisjes, tussen leerlingen van verschillende etnische afkomst of tussen leerlingen uit verschillende IQ-groepen. Wel vinden ze dat het leerverlies van lezen groter is onder leerlingen uit lagere inkomensgroepen.

Het door Cooper e.e.a (1996) gevonden resultaat dat het leerverlies in de zomer zich lijkt toe te spitsen op rekenen/wiskunde is nadien door anderen bevestigd, al blijkt het onderzoek naar summer learning loss zich vooral tot de VS te beperken (Paechter e.a. 2015). Een meer recent onderzoek in Oostenrijk laat zien dat een schoolvakantie van 9 weken in de onderbouw van het voortgezet onderwijs leidt tot leerverlies in het oplossen van wiskundige problemen en spelling. Er wordt tegelijkertijd leerwinst gevonden voor lezen (Paechter e.a. 2015). In Nederland is één studie verricht naar leerverlies in de zomervakantie (Luyten e.a., 2009). Deze studie spitst zich toe op technisch lezen in groep 4 en groep 5 van de basisschool. Zij constateren niet zozeer een leerverlies maar vooral een grote variantie in de leerwinst op leerling-niveau in de zomerperiode. In de periode mei-oktober blijkt de variatie in leerwinst groter dan in vergelijkbare perioden in de rest van het schooljaar. Verder vinden de auteurs geen verschillen tussen jongens en meisjes of tussen achterstandsleerlingen en niet- achterstandsleerlingen.

Speciaal onderwijs

Uit slechts één van de door Cooper e.a. (1996) onderzochte studies is iets bekend over leerlingen die tot de speciaal-onderwijs-populatie gerekend kunnen worden. Specifiek uit die studie (Shaw, 1982) blijken leerlingen (6 tot en met 11 jarigen) met een leerprobleem (waarvoor ze een speciaal programma volgen of in een speciale klas zitten) met een significant groter leerverlies te kampen voor zowel hun reken- als leesvaardigheden in vergelijking met de leerlingen zonder leerproblemen.

Meer recent is een Canadees onderzoek uitgevoerd naar leerverlies gedurende de zomer onder leerlingen met leesproblemen (Menard & Wilson, 2013). Daaruit bleek dat leerlingen met leesproblemen op scholen voor speciaal onderwijs na de zomer slechter presteerden op testen voor snel lezen, vloeiend lezen en technisch lezen dan voor de zomer. Het ging hierbij uitdrukkelijk niet om leerlingen met een gedragsstoornis maar om leerlingen met leerproblemen (waaronder taal). Deze teruggang werd niet gevonden bij een vergelijkbare groep zonder leesproblemen op reguliere scholen.

Buiten de VS hebben we verder geen onderzoek kunnen vinden over de effect van zomervakantie specifiek voor leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs noch naar effecten van de zomervakantie op het welbevinden van leerlingen.

Zomerprogramma's en doorlopend onderwijsaanbod

Om de mogelijk negatieve effecten van de zomervakantie op leerprestaties te beperken, zijn er verschillende oplossingsrichtingen. Eén daarvan betreft het aanbieden van zomerprogramma's of zomerscholen. Een meta- analyse van in totaal 93 evaluaties van zomerscholen levert het volgende beeld op (Cooper e.a., 2000). Wanneer die zomerprogramma's gericht zijn op het wegwerken van deficiënties (remediërend), op versneld leren of op verrijking, worden positieve effecten op de kennis en vaardigheden van de deelnemers gevonden. Verder blijken remediërende programma's groter effecten te hebben in kleinere groepen en meer mogelijkheden voor individuele instructie. In lijn met de bevindingen dat het leerverlies in de zomer groter voor rekenen dan voor taal is, hebben de programma's een sterker positief effect op rekenen dan op taal. Er worden geen specifieke resultaten voor leerlingen uit het (voortgezet) speciaal onderwijs gemeld of effecten op welbevinden van de zomerprogramma's.

Naast de specifieke zomerprogramma's gericht op deficiënties lijkt een meer continu onderwijsaanbod gedurende het jaar (ook wel aangeduid met 'Year Round Schools' of YRS) een mogelijke oplossing voor leerverlies in de zomer. Dit systeem is vooral in de VS toegepast om de schooldagen (of 36 schoolweken) meer uniform over het jaar te verspreiden. Niet alleen zou dat kunnen bijdragen aan het voorkomen van eventueel summer learning loss maar het wordt ook vanuit mogelijke kostenefficiëntie ingezet (Skinner, 2014; Von Hippel, 2016). Diverse onderzoeken naar het systeem van YRS laten zien dat dat in termen van leerprestaties geen betere resultaten laat zien dan het traditionele model met een lange zomervakantie. Uiteindelijk blijkt de verdeling van het totale aantal onderwijsuren over het jaar dus niet van invloed op de leerprestaties (McMillen, 2001; McMullen & Rouse, 2011; Skinner, 2014; Von Hippel, 2016). Bij een YRS-systeem leren leerlingen significant sneller dan leerlingen met een zomervakantiesysteem (een kleine 3 maanden in de VS). Maar in de overige 9 maanden ligt dit andersom zodat per saldo leerlingen evenveel leren in één jaar (Von Hippel, 2016). Er worden daarbij geen specifieke resultaten voor leerlingen uit het (voortgezet) speciaal onderwijs gemeld of effecten op welbevinden van YRS. Wel concludeert Von Hippel (2016) dat er aanwijzingen zijn voor een zeer klein effect van YRS bij de laagst presterende leerlingen.

Al met leveren de beschikbare onderzoeksresultaten weinig directe informatie voor antwoorden op de vraag of een meer continu onderwijs- en zorgaanbod aan leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs positieve effecten zal hebben op leerprestaties en welbevinden. Op grond van het weinig beschikbare onderzoek concluderen we dat er voor deze leerlingpopulatie gedurende de zomervakantie vermoedelijk leerverlies zal optreden voornamelijk bij rekenen/wiskunde. Onbekend is welke effecten de zomervakantie heeft op welbevinden van deze groep. De beschikbare jaarlijkse onderwijstijd verdelen over 50 (i.p.v. 40) schoolweken beperkt dit leerverlies niet.

Geraadpleegde bronnen

Appelhof, P. (2009), *Een oriëntatie naar verlengde onderwijstijd*. Utrecht: Oberon.

Cooper. H. (2003), Summer learning loss: the problem and some solutions. ERIC Digest. ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education.

Cooper, H. N, B., Charlton, K., Lindsay, J. _Greathouse, S. (1996), *The effects of summer vacation on achievement test scores: A narrative and meta-analytic review*, in Review of Educational Research, 66 (3), 227-268.

Cooper, H., Charlton, K., Valentine, J.C., Muhlenbruck, L. & Borman, G.D. (2000). *Making the most of summer school: a meta-analytic and narrative review*, in Monographs of the Society for Research in Child Development, 65 (1). 1-127.

Luyten, H. Schildkamp, K,.& Verachtert, P. (2009). *Vooruitgang in technisch lezen gedurende het schooljaar en de zomervakantie*, in Pedagogische Studiën, 86, 196-213.

Menard, J & Wilson, A.M. (2013), *Summer Learning Loss among Elementary School Children with Reading Disabilities*, Exceptionality Education International, 23 (1), 72–85.

McMillen, B.J. (2001). *A Statewide Evaluation of Academic Achievement in Year-Round Schools*, The Journal of Educational Research, 95 (2), 67-74.

McMullen, S. & Rouse, K.E. (2011). *The impact of year-round schooling on academic achievement: evidence from mandatory school calendar conversions*. Paper, Elon University.

Paechter, M., Luttenberger, S. Macher, D., Berding, F., Papousek, I., Weiss, E.M. & Fink, A. (2015). *The Effects of Nine-Week Summer Vacation: Losses in Mathematics and Gains in Reading*, Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education, 11 (6), 1339-1413.

Sears, W.C. (2002), *The Effects of Extended School Year on Students with Mild Disabilities and its Relationship to Regression Rate*. Longwood University Theses, Dissertations & Honors Papers. Paper 158.

Shaw, V.T. (1982). *Retention of Selected Reading and Arithmetic Skills by Learning Disabled Pupils and Non-Disabled Pupils over Summer Vacation*. Master's Thesis, California State College, Stanislaus.

Skinner, R.R. (2014). *Year-Round Schools: In Brief*. Washinton DC: Congressional Research Service

Vegt, A.L. van der, Appelhof, P. Hulsen, M., Eck, E. van, Pater, C. 2015. *Tijd voor flexibiliteit. Beknopte overall-rapportage. Onderzoek in opdracht van de Onderwijsraad*. Utrecht/Amsterdam: Oberon/Kohnstamm Instituut

Von Hippel, P. (2016). *Year-Round School Calendars: Effects on Summer Learning, Achievement, Parents, Teachers, and Property Values*, Chapter 13 in Alexander, K., Pitcock, S. & Boulay, M. (eds.). The Summer Slide: What We Know and Can Do About Summer Learning Loss. New York: Teachers College Press (2016).

Over deze vraag

Opgesteld door:	Sjerp van der Ploeg (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	schoolbestuurder speciaal onderwijs
Onderwijssector:	(v)so
Trefwoorden:	Speciaal onderwijs, vakantie, zomerdip, leerverlies, zomerschool, Year Round Schooling
Referentie:	Kennisrotonde. (2023) *Heeft een min of meer continu onderwijsaanbod over het schooljaar een positief effect op de leerprestaties en het welbevinden van leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs?* (1e update) (KR. 285).

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een onderdeel van het NRO.